

Tekst 1

Torben Sangild: ”Mænd og kvinder er forskellige på samme planet”

Kronik, Politiken, 22. februar 2013

Mænd og kvinder er forskellige på samme planet

TORBEN SANGILD

Torben Sangild, kulturforsker, skribent og anmelder på Politiken.

Debatten om køn deler sig i to lejre. Der er dem, som tror, at den biologiske forskel er afgørende, og dem, som mener, at køn er en social konstruktion. Den frugtbare vej ligger naturligvis midt imellem.

1 MÆND ER stolte krigere, og kvinder er sarte prinsesser, mener nogle. Mænd og kvinder er dybest set ens, bortset fra den lille forskel, mener andre.
5 Nogle vil gerne have kønsopdelte børnehaver, hvor drenge skal lege krig og piger skal pynte sig, fordi det skulle være naturligt. Andre vil gerne have
10 kønsneutrale børnehaver, hvor drenge og piger ikke engang sprogligt har et køn, fordi de mener, at kønnet er konstrueret. Kønsdebatten flourer
15 på ny, og den gamle konflikt mellem det biologiske køn og

det sociale køn er blusset op. Denne skyttegravskrig ødelægger ikke bare muligheden for
20 en konstruktiv og nuanceret debat; den bygger også på fejlagtige antagelser i begge lejre.

Kønstraditionalisterne er bange for, at kønsforskellen
25 nivelleres, at der ikke længere er forskelle på mænd og kvinder, og at verden derfor går af lave og menneskene bliver rodløse. Kønskonstruktivistene er
30 bange for biologien; bange for, at hvis vi tager det alvorligt, at vi er biologiske væsener med biologiske kønsforskelle, så
35 havner vi i reaktionære, uforanderlige kønsroller.

Men måske behøver de ikke at være så bange. Verden går ikke af lave, hvis man løsner lidt på sine indgroede vane-
40 forestillinger om, hvad mænd og kvinder er. Og biologien opererer hverken med arketyper eller borgerlige ideer om, hvad mænd og kvinder er. Det
45 er således ikke bare muligt, men helt oplagt, at biologien kan understøtte en fleksibel idé om, hvad kønsforskelle er, og om, hvordan de bør håndteres.

50 Lad os tage en helt almindelig børnehaver. Her vil man kunne finde Freja, der elsker

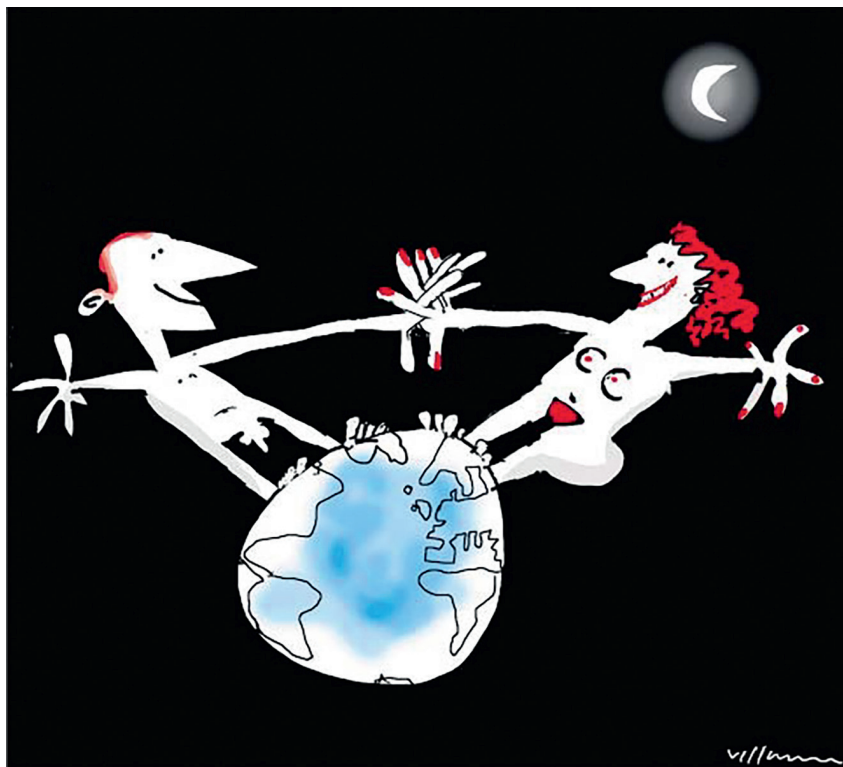

Verden går ikke af lave, hvis man løsner lidt på sine indgroede vane-forestillinger om, hvad mænd og kvinder er

at lege med dukker og klæde sig ud som prinsesse. Lea kan
55 bedst lide at klatre i træer, men leger også jævnlig med dukker. Frida leger tit med drengene og kan godt lide at spille fodbold, men hun er samtidig hjerteveninde med Lea, sammen med
60 hvem hun både klatrer og laver 'mad' henne i sandkassen. Villads er et meget fysisk barn, der elsker at lege krig og har svært ved at sidde stille. Anton
65 leger gerne krig sammen med Villads, men kan også godt lide at sidde og tegne og leger jævnlig med pigerne. Tobias er
70 nørdet og er så småt begyndt at læse. Hans yndlingsbøger handler om rumfart og dinosaurer, og han er vild med de flotte billeder.

Det er bare seks børn.

75 De er alle forskellige, og de er naturligvis langt mere nuance-

Tegning: Jørn Villumsen

rede personligheder, end disse skematisk formulerede legeinteresser kan vise. Når der så er 80 fire gange så mange børn i en børnehave, får man et væld af personlighedstyper, en kæmpe variation. Der er tendenser til, at drengene generelt interesserer sig mere for nogle ting 85 og pigerne for andre, men det er netop tendenser – statistiske forskelle – og ikke entydige kasser, man kan putte disse børn i. Det samme gælder voksne: Man vil på en 90 almindelig arbejdsplads kunne finde lige så mange forskellige måder at være mænd og kvinder på, som der er individer. 95 Det betyder ikke, at der ikke er forskelle mellem mændene og kvinderne, men der er så sandelig også forskel fra mand til mand og fra kvinde til kvinde. 100 Man er mand eller kvinde, men man er det på sin egen måde.

Det er et faktum. Og hvis kønsdebatten nogensinde skal komme ind på et meningsfuldt 105 spor, må dette være præmissen for diskussionen, ikke fantasier om hverken kønsløshed eller om mænd fra Mars og kvinder fra Venus.

110 DET ER indlysende, at vi er stærkt påvirkede af vores gener og af hormoner og signalstoffer, altså af biologiske forhold. Det er lige så indlysende, at 115 vi bliver stærkt påvirkede af vores opdragelse, af, hvad der sker med os i vores opvækst og af den kultur og det samfund, vi befinder os i. Derfor 120 kan spørgsmålet om køn ikke stilles op som natur vs. kultur eller kemi vs. opdragelse. Men det kan heller ikke løses med en fifty-fiftyordning eller 125 en firs-tyve-ordning, hvor man fordeler indflydelserne, sådan

som nogen har villet gøre det.

Når aktørerne i kønsdebatten ofte deler sig i de to lejre, biologister og socialkonstruktivister, er begge hold det, man 130 kalder 'reduktionister' Det betyder, at de finder ét princip, som der er noget om, og så 135 gør de det princip til den kraft, som styrer hele verden, i stedet for at anerkende, at det blot er et aspekt blandt flere.

Biologisterne mener, at vi i 140 alt væsentligt er styret direkte af vores gener og kromosomer. Derfor forsøger de at forklare (næsten) alt ud fra dette perspektiv. Fordi vi ikke rent evolutionært har udviklet os siden 145 jægerstenalderen, bliver ethvert kønsligt forhold ført tilbage til et scenarie, hvor mænd kæmper mod sabeltigre og mammutter, mens kvinderne sidder 150 hjemme i hulen. Hvor mænd ønsker at sprede deres sæd og gener mest muligt, mens kvinder ønsker at finde den stærkeste mand, ham med de bedste gener. Der er jo noget om det, men det ender ofte i karikaturen, idet dette scenarie næppe er særlig relevant for diskussioner om ligeløn og fædre på barsel. Det skyldes to ting:

For det første, at mennesket naturligt er et fleksibelt væsen, der er imponerende omstillingsparat, ligesom vores individuelle gener er komplekse 165 dispositionsmønstre. Det er grunden til, at vi kan leve et ganske andet liv i dag, uden at 170 arten har ændret sig biologisk.

For det andet foretages ofte den 'naturalistiske fejlslutning', nemlig at man slutter fra, hvordan noget er (eller 175 var), til, hvordan det bør være.

Når biologismen er ideologisk, anerkender den ikke den biologiske fleksibilitet, men indtager en reaktionær position.

180 Biologismen forråder altså biologien, og biologer er normalt ikke biologister, de ved nemlig bedre.

En særlig variant af biologismen er arketypebiologismen, hvor biologismen kobles til nogle idealtyper for mænd og kvinder, som bor på hver sin planet (Mars og Venus). Den 190 er absurd i sin konstruktion, idet vi fra naturens side ikke er arketyper, men mangfoldige. Hele den kønnede biologis grundmotor er variation, ikke 195 ensartethed eller typer. Vi er hormonelt og genetisk forskellige på individniveau. Arketypebiologismen er en absurd måde at skabe fantasivæsener 200 på, som man derefter begrundes biologisk.

En repræsentant for arketypebiologismen er Iben Thranholm, som jeg mødte i en 205 værre ukonstruktiv radiodebat om faderroller og barsel. Uden blusel og uden nogen som helst biologisk understøttelse fik hun opmalet et scenarie, hvor biologien skaber mænd som Braveheart og kvinder som Jomfru Maria, men hvor disse arketyperiske mennesker blev ødelagt i 70'erne. Med andre ord: Naturen er arketyperisk, og sådan har vi det bedst, men feministerne har ødelagt det hele, fordi vi nu ikke får lov til at udleve vores indre arketype. Det er renlivet 220 nonsens. Det er klart, at den rene intetkønnethed vil være ubehagelig for de fleste. Men sagen er jo også, at mange ikke passer ind i Mars-Venus-arke-

Hele den kønnede biologis grundmotor er variation, ikke ensartethed eller typer

225 typerne. Det er ikke vejen frem at kønsopdele legerummene i børnehaverne, så piger kun må lege med dukker og drenge kun med biler.

230 Det er jo også en ensretning, ikke et hensyn til det enkelte barn.

Det er jo en spøjst figur at understrege forskelle for derefter at låse alle drenge og alle piger fast i hver sin homogene kasse. Det er der ikke mange forskelle i. Et andet paradoks er, at mange mener, at vi er 240 bestemt af generne, men at denne identitet er så skrøbelig, at den kan ødelægges ved, at en dreng leger med dukker eller ønsker sig en lyserød 245 cykel.

NU KUNNE det lyde, som om jeg indtager den socialkonstruktivistiske position, altså at køn blot er konstrueret af samfundsforhold, og at det biologiske køn kun er en bagatel. Men nej, den position er lige så forbenet, stædig og reduktionistisk som biologismen. Det, 255 som er rigtigt set, er, at vi formes af kultur og samfund og opdragelse, og at det er uhyre væsentligt at forstå os som kulturelle. Vi er påvirket af de 260 'diskurser', der omgiver os, altså måden, hvorpå der tales om tingene, og af de begreber, vi bruger til at inddele

verden med, f.eks. begreberne 265 om mænd og kvinder og de medbetydninger, der kulturelt knytter sig til dem. Herunder også, at de, der ikke passer ind i kasserne, bliver udgrænset 270 som problematiske individer, f.eks. homoseksuelle. Så langt, så godt.

Problemet er, at socialkonstruktivismen fornægter biologiske og neurologiske opdagelser, fordi de ikke passer ind i det socialkonstruktivistiske verdensbillede. Jo, direkte adspurgt vil de ofte sige, at de skam ikke benægter eksistensen af hormoner etc., men det er dem magtpåliggende at bagatellisere disse faktorer. Biologien opfattes som en 285 fjende, fordi biologien opfattes som statisk og ufleksibel. Naturen er statisk og deterministisk, men samfundet kan vi ændre, lyder formelen, og derfor er naturforklaringer af det onde. Dermed begår den hårde socialkonstruktivisme samme fejl som den hårde biologisme: ikke at anerkende, at vi fra 295 naturens hånd er mangfoldige og fleksible væsener.

Naturligvis findes der mindre firkantede udgaver af både socialkonstruktivisme og biologisme, men det er de firkantede udgaver, der dominerer mediedebatten, som om intet kønsdebatterende menneske kan rumme at forholde sig til mere end ét princip. Man kunne så forestille sig, at løsningen var at sige, at det er en kombination: at vi kommer med en natur, som så formes af 305 kulturen. At vi er halvt kultur og halvt natur. Eller 80 procent biokemi og 20 procent opdra-

gelse, som man nogle gange ser anført. Men det er stadig en for
 315 firkantet måde at tænke det på. For der er nemlig slet ikke tale om en modsætning. At kultur og natur nogle gange kan være i konflikt (som i klicheen om at
 320 være splittet mellem dyd og tilbøjelighed), er ikke det samme som, at de generelt udgør en konflikt. Tværtimod: Det meste af tiden er de uproblematisk
 325 sammenslyngede på en måde, hvor man ikke kan skelne natur fra kultur, opdragelse fra biologi.

MAN MÅ forstå, at hjernen
 330 er et uhyre fleksibelt system; et ufatteligt komplekst organ, som hele tiden er i forandring hos det enkelte individ. Vi er fra naturens side indrettet med
 335 en hjerne, der former sig efter vores liv, vores erfaringer, vores opdragelse, vores kultur. Naturen er altså kulturel og social. Mine individuelle gener
 340 og hormonelle balancer disponerer mig, sætter en ramme og påvirker mig på alle mulige måder; men systemet er som sådant åbent, og disse påvirkninger kommer til udfoldelse i
 345 konkrete sociale sammenhænge. Det er ikke enten biologi eller kultur; det er ikke engang et spørgsmål om en fordeling;
 350 de er uadskillelige dele af samme elastiske system.

»Jeg mener nu engang, at der er forskel på mænd og kvinder«, siges det tit med
 355 henblik på at lukke diskussionen om køn. Udsagnet er sandt – der er forskel på mænd og kvinder; ikke kun på vores kroppe, men også hormonelt og
 360 dermed også mentalt. Men dis-

kussionen stopper ikke der. For der er nemlig også forskel på mænd, og der er også forskel på kvinder. Kort fortalt: De
 365 neurologiske forskelle mellem drenge og piger er statistiske gradforskelle. Og variationen i personlighed inden for det enkelte køn er større end den gennemsnitlige forskel mellem kønnene. Det viser forskningen igen og igen. Det betyder, at der er mange måder at
 370 være mand på og mange måder at være kvinde på. Mænd er gennemsnitligt mere nørdede; kvinder er gennemsnitligt mere
 375 empatiske. Men der er også – helt naturligt – meget nørdede kvinder og meget empatiske mænd. Det er helt i overensstemmelse med biologien og er ikke noget, feministerne har opfundet. Så selv om der findes
 380 mandlige og kvindelige tendenser fra naturens hånd, er de ikke biologisk krystalliseret som arketyper fra Mars og Venus. Det er en vigtig pointe
 385 i enhver kønsdiskussion, hvad enten den handler om barsel, jobmønstre, kønsbehåring eller seksualitet.

'MÆND VIL have sex, kvinder vil hellere snakke'. Sådan lød en overskrift for nylig i
 395 Politiken. Denne overskrift viste sig at dække over statistiske forskelle i svarene på et spørgeskema om, hvad der giver folk mest glæde i deres liv. Flere mænd end kvinder satte kryds ved sex, og flere kvinder end mænd satte kryds
 400 ved samvær med familien. Men forskellene var meget mindre, end overskriften kan bære, og ydermere viser tallene

klart, at flere mænd satte kryds ved familien end ved sex.

Artiklen ender da også med mandeforsker Kenneth Reinickes iagttagelse af, at »vi har det med at overdrive forskelle og underspille ligheder«. Og det kommer overskriften selv til at gøre, for de fleste husker ikke, at der var tale om begrænsede statistiske forskelle; de husker, at vi endnu en gang fik den fedeste stereotypi bekræftet: Mænd vil have sex, kvinder vil bygge rede. Alle de mange kvinder, som elsker sex, og de mange mænd, der går på barsel og elsker at være sammen med deres børn, fejles af banen som unaturlige eller ufe-

410
415
420
425
430
435
440
445

Intetkøn er usexet, siges det tit som et svar, og det er nok også rigtigt, men det mangfoldige køn er ikke usexet. Det er sexet at være sit køn og sin seksualitet på sin egen ikkeundertrykte måde. Det er usexet ikke at ville stå ved sit køn, men det er også usexet at undertrykke sider af sin seksualitet i forsøget på at leve op til firkantede forestillinger om, hvad en mand og en kvinde har lyst til.

I stedet for at leve op til bestemte arketyper bør man have muligheden for at være mand eller kvinde, dreng eller pige, på den måde, man har det bedst med.

Det er kun naturligt.